

Harrasta kissan kanssa: Nosework

Artikkelin on kirjoittanut Nita Tuomi ISROKissa-lehteä varten

Nosework on vielä monille tuntematon tapa harrastaa kissojen kanssa. Nita Haastatteli eläintenkouluttaja Miira Hellsteniä, Koira- ja kissakoulu Heiluvan Hännän perustajaa kissojen noseworkiin liittyen.

Nosework on USA:ssa kehitetty hajuerottelulaji, jota on alun perin harrastettu koirien kanssa, mutta nykyään enenevässä määrin myös kissojen ja muidenkin kotieläimien kanssa. Kotieläimet, kuten monet muutkin eläimet, viestivät feromonihormonien avustuksella, ja näin ollen niille hyvä hajuaisti sekä hajumaailma on todella tärkeä. Koirien hajuaistin vahvuudesta puhutaan usein ja paljon, mutta todellisuudessa myös kissalla on lähes yhtä hyvä hajuaisti kuin koiralla.

Nosework on alun perin kehitetty rescuekoiria varten, jotta niille saadaan helposti onnistumisen kokemuksia. Lajiin kuuluu, että hajun lähteenä käytetään jonkinlaista nestemäistä hajutiivistettä. Yhdysvalloissa käytetään usein eteerisiä öljyjä, mutta Suomessa ja Ruotsissa hajun lähteenä on hydrolaatti, joka on eteerisen öljyn vesipohjainen jäännösaine. Hajuvaihtoehdot ovat eukalyptus, laventeli sekä laakerinlehti. Näistä ensimmäiseksi hajuksi helpoin on aloittaa joko laventelilla tai laakerinlehdellä, sillä kissat eivät luontaisesti yleensä pidä eukalyptuksen tuoksusta ja eukalyptus syötynä olisi vaarallista kissalle. Näin ollen kissat eivät välttämättä halua hakeutua hajun luo.

Noseworkin peruseriaate on, että eläintä koulutetaan etsimään ja ilmaisemaan löydetty hajukätkö ohjaajalleen. Eläin koulutetaan niin, että alkuun se saa herkkupalkan aina välittömästi haluttua hajua haistaessaan, jolloin se alkaa yhdistää tietyn hajun haistamisen itselleen palkitsevaksi toiminnaksi. Kun haju on kissalle tuttu, niin hajun lähde, kuten hajupurkki tai metallista magneettirasiaa, voidaan siirtää pykälä kerrallaan kauemmaksi, jotta kissa joutuu siirtymään hajun lähteen luo aina pidempiä matkoja saadakseen palkkion. Kun kissa ymmärtää, että hajun luo liikkuminen on haluttu toiminto, voidaan hajunlähde laittaa kissan nähden hankalampaan paikkaan, esimerkiksi kirjahyllyyn tai muualle, mistä kissa joutuu jo vähän etsimään hajua. Tavoite on, että lopulta kissa osaa etsiä hyvin monenlaisista paikoista ja korkeuksilta hajuaistinsa avulla kätköjä.

Nosework on erinomainen tapa saada kissalle mielekästä aktivointia, jolla voidaan ennaltaehkäistä ei-toivottua käytöstä, parantaa kissan hyvinvointia ja päästä ymmärtämään kissaa paremmin. Kissan liikkuesssa hajunlähde etsiessään, myös sen liikeratoin ja -mekaniikkaan pystyy kiinnittämään huomiota, ja muutokset liikkumisessa voi havaita jo varhaisessa vaiheessa.

Noseworkin avulla voi perusasiat opittuaan harjoitella myös vieraisiin paikkoihin totuttautumista. Noseworkia voi harrastaa niin kotona, ulkona, vieraisissa sisätiloissa kuin vaikka ajoneuvossakin. Kun kissa pääsee harrastamaan tuttua lajia uudessa paikassa, se samalla rentoutuu keskittyessään sille tuttuun ja palkitsevaan tehtävään.

Noseworkin välineisiin kuuluu hydrolaatin lisäksi hajuerottelupurkki tai rasia, jonka sisälle laitetaan hydrolaattia sisältävä siirrännäinen. Siirrännäinen on koirapuolelta tuttu sideharsotaitoksen, vanulapun tai huopatassun palanen tai vanupuikon pää. Hajupurkkina voi käyttää vaikkapa tyhjiä puhtaita lasi- tai metallipurkkeja, jonka kannessa on reikiä, tai ilman kantta, jos purkki on niin syvä ettei kissa saa siirrännäistä suuhunsa. Varsinaisia siirrännäisiä sekä hajuerottelupurkkeja ja hydrolaattinestettä saa ostettua useista eläintarvikekaupoista, eivätkä ne ole hinnalla pilattuja. Kotikutoisillakin välineillä pystyy noseworkia harjoittamaan, kunhan hankkii hydrolaattinestettä. Kannattaa hankkia myös pinsetit, jolla siirrännäisiin kosketaan ja laitetaan kätköön, oppimisen kautta lopulta ilman hajupurkkiä tai magneettirasiaa.

Nosework on kissan, tai muun eläimen virikkeellistämistä, ja pelkkä herkkujen etsintä ei ole noseworkia, vaikka sekin on toki hyvää aktivointia. Noseworkissa avainasia on, ettei eläimen ole tarkoitus järjestää hajun lähteelle ihmisen jättämän hajuvan perässä, vaan puhtaasti ilmapuhtaus avulla. Tämän takia on tärkeää

tehdä myös valejälkiä piilottaessaan hajunlähdeä. Hajun piilottajan tulisi kulkea ympäri koko tilaa, ja kosketella muitakin esineitä kuin vain piilopaikan lähistöllä olevia, jotta ihmisen hajua olisi mahdollisimman tasaisesti kaikkialla.

Nosework toimii eläinlajista riippumatta samalla tavalla, ja ainoa eri kissojen noseworkilla koirien noseworkiin onkin kilpaileminen. Tähän mennessä kissoille ei ole vielä järjestetty lainkaan nosework-kilpailuja, kun taas koirat kilpailevat jo lajissa Kennelliiton allakin. Kissojen ja koirien luontaiset erot on kuitenkin hyvä huomioida, ja siinä missä koirat usein ovat aktiivisia etsijöitä, ja liikkuvat vilkkaasti ympäri etsintätilaa, kissat usein lajityypillisesti kyttäilevät ja mietiskelevät pidempään liikkeitään, ja pyrkivät "saalistamaan" vain lyhyen matkan liikkeessä. Tämän takia kissalle etsintämatkan ei kannata välttämättä olla liian pitkä. Etsimistapa on kuitenkin yksilöllinen, ja on olemassa aktiivisiakin kissoja, jotka etsivät pitkään ja laajaltakin alueelta. Kissojen kanssa kannattaa myös hyödyntää niiden hyppykykyä, ja piilottaa hajunlähdeä myös korkeisiin paikkoihin, joihin kissa joutuu kipeämään tai hyppäämään.

Nosework on kaikille sopiva laji, kunhan hajuaisti on olemassa. Pienet kolotukset, tai suuremmatkaan puutteet eivät haittaa, sillä hajunlähteen voi piilottaa jokaiselle yksilölle sopivaan paikkaan. Alueen suunnittelussa on luonnollisesti osattava huomioida mahdolliset liikkumisen rajoitteet, ja esimerkiksi nivelistään kipeälle kissalle ei hajunlähdeä kannata piilottaa liian korkealle.

Nosework on laji, jota voi alkaa harrastamaan ihan kotosalla oman kissan kanssa puuhaten, jos osaa jo käyttää palkkiomerkkiä, kuten naksutinta herkkupalkan oikea-aikaista antamista varten. Palkkiomerkin käyttöä voi treenata myös kotona, mutta sen periaatteiden ymmärtämistä varten kannattaa asiaan perehtyä hieman joko lukemalla tai kurssin avulla. Noseworkista järjestetään myös kursseja, niin netissä kuin ihan livenäkin.

Nosework sopii kaikille vauvasta vaariin, ja on helppo tapa aktivoida kissaa. Noseworkin avulla kissa pääsee käyttämään hajuaistiaan, joka jää usein muussa aktivoinnissa ja leikityksessä vähän vähemmälle huomiolle.

Koira- ja kissakoulu Heiluva Häntä

Koira- ja kissakoulu Heiluva Häntä on Miira Hellstenin perustama toiminimi, joka ostaa palveluita viideltä eri eläintenkouluttajalta. Miira on heistä ainoa tällä hetkellä, joka kouluttaa myös kissoja. Heiluva häntä on toiminut pääkaupunkiseudulla yli 10 vuoden ajan, ja 1,5 vuotta myös Porvoossa. Miira on alun perin yhteiskuntatieteiden maisteri, mutta eläinkoulutus imaisi hänet mukaansa, ja hän on hankkinut myös lisäkoulutusta alalla.

Kissoille Heiluva Häntä tarjoaa harrastus- ja aktivointiohjausta sekä käytösongelmien ratkomista. Kuka tahansa eläinten kouluttamisesta kiinnostunut voi hyödyntää Heiluvan Hännän palveluita, myös muiden eläinlajien kuin kissojen ja koirien kanssa, vaikkakin toiminta on niihin painottunut. Erityisesti arjen haasteiden ja ongelmatilanteiden sekä ei-toivotun käytöksen ratkominen sekä agility ja nosework, ja koirilla rallytoko ovat painotettuna tarjonnassa.

Heiluvan hännän nettisivuilta www.heiluvahanta.fi löytyy paljon erilaisia verkkokoulutuksia, sekä aikatauluja myös livekoulutuksiin. Erityisesti verkkoluento "Miten eläin oppii?" sopii hyvin kaikille kissanomistajille. Luennolla kerrotaan perustietoa eläinten hyvinvoinnista ja kouluttamisesta. Lisäksi verkkoluentosarja "Iloinen kissa", jossa on kolme osaa, on sopiva kaikille. Luennot ovat hinnaltaan noin 25 € kappale. Heiluvalla Hännällä on myös juuri tullut nettiluento noseworkista, jonka kaikki tuotot ohjataan Rekku Rescuen toimintaan.

Heiluva häntä tarjoaa niin live- kuin etäkonsultaatiotakin. Kissoilla etäkonsultaatio on yleisintä, sillä kissat eivät usein ole tottuneet samalla tavalla vaihtuviin paikkoihin kuin koirat. Hyödyllisintä useimmissa ongelmatilanteissa olisi nähdä livenä, mutta käytöksen videoinnin avulla pystytään myös ohjaamaan kissaa ja omistajaa. Kissankouluttajia löytyy Suomesta koko ajan enenevässä määrin. Suomen Eläinten kouluttajat ry:n nettisivuilta löytyy lista ammattitutkinnon suorittaneista eläinten kouluttajista paikkakuntineen, jos koulutusapua kaipaa paikan päälle.